

ЗМІСТ ПРАВА НА НЕДОТОРКАНІСТЬ І ЦІЛІСНІСТЬ ТВОРУ

Олена Штефан,
*завідувач відділу авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності АПрН України,
кандидат юридичних наук, доцент*

В цивільному кодексі України (далі — ЦК України) розкривається зміст особистих немайнових прав автора (ст. 438 ЦК України), які є складовою частиною особистих немайнових прав інтелектуальної власності, які в свою чергу, визначені у ст. 423 ЦК України. Загально відомим є те, що особисті немайнові права належать автору твору незалежно від його майнових прав інтелектуальної власності на твір і зберігаються за ним у випадках передачі права на використання твору. Метою особистих немайнових прав є забезпечення зв'язку особистості автора з його твором. Це пояснюється тим, що особисті немайнові права автора на твір не мають економічного змісту, невід'ємні від автора і є абсолютними. Сутність цих прав проявляється у тому, що вони містять у собі мінімум прав, які автор набуває у силу факту створення ним твору, та без яких авторство може втратити свій сенс. Але, слід зазначити, що на відміну від прав людини, вони не виникають від народження, оскільки можуть належати не всім людям, а лише тим, які є авторами творів. Ці права є немайновими, оскільки їх не можна оцінити у грошовому еквіваленті. Вони не набувають економічного змісту

навіть тоді коли у автора виникає можливість отримати більший прибуток — як у межах договору, коли передбачається сума компенсації у разі їх порушення, так й у випадку підвищення відомості його твору, завдяки чому розповсюдження твору у споживачів асоціюється з ім'ям його автора. Особисті немайнові права впливають з факту авторства на твір, тобто вони невід'ємно пов'язані з особою автора твору. Автор зберігає їх за собою впродовж усього свого життя навіть у тих випадках, коли мова йде про твори, у яких закінчився строк правової охорони. Після смерті автора деякі його особисті немайнові права, наприклад, таке право як право на недоторканість твору, захищаються його спадкоємцями або призначеними для цього особами. Абсолютний характер особистих немайнових прав автора проявляється у тому, що вони захищаються від усіх і кожного (*erga omnes*) у тому розумінні, що особа, якій вони належать, може реалізувати їх незалежно від будь-якої іншої особи, включаючи й ту особу, яка набула майнові права інтелектуальної власності на той самий твір за договором. Особисті немайнові права автора є невідчужуваними і від них не можна відмовитись

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

або передати за договором. Сутність невідчужуваності особистих немайнових прав проявляється в тому, що будь-яка передача авторського права на твір між особами може стосуватися лише майнових прав інтелектуальної власності на цей твір, оскільки особисті немайнові права безпосередньо належать автору твору і тому:

- не можуть бути об'єктом вилучення, примусового виконання або експропріації;
- не можуть бути предметом розповсюдження на них дії строку позовної давності, оскільки ці права не відносяться до сфери комерціалізації;
- не можуть бути об'єктом страхування (суброгації), оскільки виникають з факту авторства. Вони мають необмежений строк дії [1].

Особливе місце серед немайнових прав автора на твір займає право на недоторканість твору (ст. 439 ЦК України).

Право на недоторканість або цілісність твору дозволяє запобігати будь-якій його зміні або спотворенню, а також іншому посяганням на твір. Це право безпосередньо пов'язано з особистістю автора, які проявляються безпосередньо в самому творі. Автор має право вимагати, щоб його думки, які втілені у творі, не видозмінювались, не спотворювались, а суспільство вправі претендувати на користування результатами творчості людського розуму у їх первинних формах. Це право разом з правом на оприлюднення і правом на визнання авторства є основними особистими немайновими правами автора на твір [2].

На міжнародному рівні право на недоторканість і цілісність твору, разом з правом авторства, виз-

нається Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів (ст. 6bis), яка встановлює наступне: "Незалежно від майнових прав автора і навіть після уступки цих прав він має право вимагати визнання свого авторства на твір і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню або іншим змінам цього твору, а також будь-якому іншому посяганням на твір, яке здатне завдати шкоди честі і репутації автора" [3]. Теж саме передбачається й у ст. 11 Вашингтонської панамериканської конвенції (1946 р.), згідно з якою право на недоторканість твору пов'язується з правом авторства на твір у наступному формулюванні, в основу якого покладені номи Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів: а саме "...протидіяти будь-якій зміні або використанню твору, яке здатне завдати шкоди репутації автора".

Національне законодавство різних країн світу сприйняло вказані норми міжнародно-правових актів з авторського права. Проте, при формулюванні норм національного законодавства були використані різні підходи. В основу першого підходу покладена об'єктивна концепція. Відповідно до неї національні закони, що охороняють твори від перекручень, спотворень або інших змін, які здатні спричинити шкоду особистим немайновим правам або творчим інтересам автора, завдати шкоди честі чи репутації автора (Україна, Бразилія, Канада, Колумбія, Данія, Фінляндія, Норвегія, Швеція, Великобританія, Італія, Іспанія та ін.).

Основу другого підходу складає суб'єктивна концепція. Відповідно до неї національне законодавство за-

бороняє будь-які зміни (Аргентина, Бельгія, Куба, Франція, Японія, Литва, Латвія, Швейцарія, Румунія та ін.) [4].

Право на недоторканість твору стосується також технічних умов комерційного використання творів незалежно від методів їх використання: видання, публічне виконання, звукозапис, передача по радіо та ін. Саме тому видавці, постановники спектаклів, продюсери та інші особи, які використовують твір, зобов'язані не порушувати особисті немайнові права автора на твір. Обов'язок додержуватись права на недоторканість твору розповсюджується на всіх осіб, які набули майнових прав на твір на підставі договору, а також які діють у межах обмежень, що встановлені у законодавстві про авторське право. Аналогічний обов'язок покладається на власника матеріального носія, що містить оригінальний твір (твір мистецтва, рукописи, музичні партитури та ін.).

Зміст статті 439 ЦК України дозволяє зробити висновок, що автору та його правонаступнику надаються такі особисті немайнові права — право на недоторканість твору та право на захист репутації автора, встановлюючи зв'язок між зазначеними поняттями.

Насправді, право на недоторканість твору забезпечується правом на захист репутації автора. Вони вважаються близькими правами, але в той же час це зовсім різні права. Право на недоторканість твору означає, що ніхто не має права змінити або переробити твір без згоди автора. В той же час автор має право дозволити переробку свого твору. Тобто, ніхто не має права переробляти твір без згоди автора.

Право на захист честі та репутації автора є особистим немайновим правом та його зміст полягає у тому, щоб протидіяти спотворенню, перекрученню змісту твору, переробку якого автор дозволив або не дозволив.

Право на захист честі та репутації автора, так само як й інші особисті немайнові права автора твору, викладені в ст. 438 ЦК України не пов'язується з строком життя автора. Після смерті автора впродовж 70 років це право охороняється спадкоємцями автора або іншою особою, уповноваженою автором згідно із заповітом. При цьому право на недоторканість твору припиняє свою дію після закінчення строку дії авторського права, але прямої вказівки закону на це немає. Так, законодавство про авторське право прямо передбачає обов'язкове зазначення імені автора та джерела запозичення навіть після закінчення строку дії авторського права на твір, а щодо права на недоторканість твору, то про це законодавець не згадує. Тому можна зробити висновок, що право на недоторканість твору припиняється одночасно із закінченням строку дії авторського права на твір, тобто коли твір переходить у суспільне надбання.

Одночасно з правом на недоторканість твору існує й право на переробку твору але це право належить виключно автору. Навіть після оприлюднення твору автор зберігає за собою право переробляти свій твір. Це право впливає з права на створення твору: перед його новим виданням або довиданням автор може забажати з метою покращення твору переглянути або уточнити деякі аспекти, покращити стиль, додати або вилучити ті чи інші елементи з тво-

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

ру. При цьому, право на переробку твору, яким може скористуватися лише автор цього твору, розповсюджується лише на недоторкані твори у їх оригінальній формі [5]. Це право не слід плутати із змінами, які тягнуть за собою зміни первинної специфіки твору після того, як твір стає суспільним надбанням. Такі зміни можуть здійснювати спадкоємці автора або будь-які інші особи. Коли мова йде про твори, які створені у співавторстві, право на переробку твору, а також право на відмову щодо оприлюднення твору може реалізовуватись лише за взаємною згодою усіх співавторів.

Стаття 439 ЦК України вказує, яким діям може протидіяти автор для збереження та забезпечення свого права на недоторканість твору. Так, автор може протидіяти спотворенню, перекрученню твору, а також іншим змінам чи будь-яким іншим посяганням на твір. Якщо під спотворенням твору розуміється хибне сприйняття, тлумачення та вираження твору, а під перекрученням твору — невірне, помилкове представлення у хибному вигляді твору автора, то виникає питання, що слід розуміти під словосполученням "інше посягання" на твір. Зазначене словосполучення запозичене національним законодавством з міжнародно-правових актів.

Вперше воно було введено у 1948 р. у Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів з метою підвищення значення особистих немайнових прав автора, які виражалися у тому, що репутації автора крім спотворення та перекручення його твору загрожують й інші посягання на твір, які підривають принципи недоторканості твору.

Таке словосполучення використовується на сьогоднішній день у законах про авторське право і суміжні права у більшості країн світу. Проте, Договір ВОІВ про виконання і фонограми у п. 1 ст. 5 не використовує як доповнення "інші посягання", а зупиняється на тому, що надає авторам право протидіяти будь-якому спотворенню, перекрученню та іншій зміні твору, які здатні завдати шкоди репутації автора. Таким чином, завдати шкоди честі та репутації автора можуть лише такі зміни його твору, які спотворюють цей твір та перекручують його зміст [2].

Безперечно, зміни у твір можуть вноситись лише за наявності згоди автора. При відсутності такої ніхто не має права вносити будь-які зміни у твір. У випадку, коли автор передав одне із своїх майнових прав інтелектуальної власності на твір, наприклад право на переробку твору, іншій особі, за автором залишається особисте немайнове право контролювати процес переробки з метою запобігання спотворенню та перекрученню змісту його твору.

З наведеного прикладу можна сформулювати наступне правило: передача майнового права інтелектуальної власності на переробку твору не означає надання повної свободи переробнику цього твору, оскільки право на недоторканість твору дозволяє автору вимагати, щоб при переробці твору не відбулося перекручення або спотворення змісту або основних думок автора. При цьому автор сам вирішує чи шкодить його честі та репутації, зроблена іншими особами, переробка його твору, чи ні. Зазначене правило застосовується, також й у випадках, коли твір переходить у суспільне надбання, тобто коли переробка твору може

здійснюватись без згоди автора. Але й тоді спадкоємці автора мають право забороняти будь-які зміни твору, які, на їх думку, спотворюють або перекручують зміст твору, чи завдають шкоди честі та репутації померлого автора. Шкоди честі та репутації автора можуть завдати й інші посягання на твір. Самими розпов-

сюдженими діями такого виду є, наприклад, додання до оприлюдненого твору будь-яких передмов, післямов, пояснень, коментарів, ілюстрацій, оскільки всі ці дії можна кваліфікувати як посягання, які здатні завдати шкоди честі та репутації автора. ◆

Список використаних джерел:

1. Липчик Д. Авторское право и смежные права / Пер. с фр.; предисловие М. Федотова. — М.: Ладомир; Издательство ЮНЕСКО, 2002. — С. 134—138.
2. Сударков С.А. Основы авторского права. — Мн.: Амалфея, 2000. — С. 255.
3. Бернская конвенция об охране литературных и художественных произведений. — Женева: ВОИС/No. 287 (R). — С. 14.
4. Липчик Д. Авторское право и смежные права / Пер. с фр.; предисловие М. Федотова. — М.: Ладомир; Издательство ЮНЕСКО, 2002. — С. 247.
5. Липчик Д. Авторское право и смежные права / Пер. с фр.; предисловие М. Федотова. — М.: Ладомир; Издательство ЮНЕСКО, 2002. — С. 248.

ЦІКАВО ЗНАТИ

ТЕМРЯВА ЧИТАТИ НЕ ЗАВАЖАЄ

Для тих, хто читає вночі, або в мало освітлених місцях, молодий індійський дизайнер Авніш Гуатам, винайшла спеціальну закладку у вигляді невеликої прозорої пластинки.

Прозора пластинка MARK (так назвали новинку), може підсвітити необхідну ділянку для читання м'яким білим світлом, оскільки вона зроблена на основі гнучких органічних світлодіодів. Причому, за задумом Авніші, MARK, також дозволить варіювати освітленість фрагмента тексту, в залежності від при зміні кількості світла ззовні.

За матеріалами: <http://www.podrobnosti.ua>